

1844-1853, Lapurteraz idatzitako gutunak

(Letters in Basque from Labourd, 1844-1853)

Egaña Goya, Miren*
Aranzadi Zientzia Elkarte
Zorroaga gaina, z/g
20014 Donostia

* Eusko Ikaskuntza

Txosten honen bidez, 1844 eta 1853 urteen artean euskaraz idatzitako gutun pribatu batzuen berri eman nahi izan dugu. Gutunak lapurteraz idatzita daude eta itsasontzi batean lan egiten zuen Ziburuko marinela bati zuzendurik daude. Frantziak, Kanadako urez inguratutik dituen St Pierre eta Mikelon irlotako artxibategian aurkitu genituen eskutitzak. Gutunak, lagunek eta familia artekoek bidali zizkioten Jean Pierre Etcheperari eta eguneroko gora beherak azaltzen dira, hala nola zer bidaltzen dioten, eskerrak ematen dizkiote bidalitako diruagatik, ahaideen osasunen berri ematen, etab... Eskutitzak ondo kontserbatuak zeuden fotokopiatu genituen 1991ean. Badakigu geroztik artxibategiak sua hartu zuela, baina ez dakigu zer gertatu zitzaizen eskutitz hauei.

Giltz-Hitzak: Lapurtera. Gutuna. Arrantzalea. Jantzkeria. Urruña. Ziburua. St. Pierre et Miquelon.

Queremos dar noticia en esta comunicación de unas cartas privadas escritas en Euskara entre 1844 y 1853. Las cartas escritas en Euskara Labortano están dirigidas a un marinero de Ziburua que trabajaba en un barco. Encontramos las cartas en el archivo de las Islas de St Pierre et Miquelon al sur de Terranova, que aunque pertenecientes a Francia están rodeadas de aguas canadienses. Las cartas fueron escritas por familiares y amigos de Jean Pierre Etchepare y su contenido es absolutamente cotidiano. Le escriben acerca de lo que le mandan, de la salud de sus familiares, le dan las gracias por el dinero mandado etc... Las cartas se hallaban en buen estado de conservación cuando me las fotocopiaron en 1991. Hemos sabido que un incendio arrasó los archivos al año siguiente. No sabemos si sobrevivieron al mismo.

Palabras Clave: Euskara labortano. Carta. Pescador. Indumentaria. Urruña. Ziburua. St. Pierre et Miquelon.

Le but de notre exposé est de donner des nouvelles d'une correspondance privée, écrite entre les années 1844 et 1853. Les lettres ont été écrites en Basque Labourdin, et elles ont été envoyées à un homme de mer de Ziburua qui travaillait à bord d'un navire. Les lettres se trouvaient dans les Archives de St Pierre et Miquelon, territoire Français entouré d'eaux Canadiennes. Jean Pierre Etchepare reçut les lettres de sa famille et ses amis. Ce sont les problèmes quotidiens, la santé, les remerciements, les choses qu'on lui envoie etc... le sujet de ces lettres. Les lettres se trouvaient en très bon état de conservation quand on me les photocopia en 1991. On a su de suite que l'année suivante les archives ont pris le feu et on ne sait plus qu'est-ce qu'elles sont devenues.

Mots Clés: Basque labourdin. Lettre. Pêcheur. Habillement. Urruña. Ziburua. St. Pierre et Miquelon.

ZIBURUKO JEAN PIERRE ETCHEPARERI ZUZENDUTAKO GUTUNAK

Saint Pierre et Miquelon irlak Ternuako hegoaldean daude Ozeano Atlantikoan, Ternuako bakailaoaren bankuan hain zuzen. Gaur egun administratiboki Frantziako DOM TOM osatzen dute, baina ezaguna da, gutxienez XVI.mendez gerotik euskaldunak joan ohi zirela bakailaotara eta bale harrapaketara ia mende honen azken laurdena arte, Ternuako bankuetara.

1991ean izan nintzen Saint Pierren, eta bertako artxibero den Rodrigue Girardinek¹ erakutsi eta fotokopiatu zizkidan artxiboko gutun batzuen berri eman nahi dugu lan honetan. Gutunak Jean Pierre Etchepare "Latuile" izengoitiz ezagutzen zen marinel baten dokumentuen artean zeuden.

Jean Pierre Etchepare 1826ko uztailearen 15ean jaio eta 1853an hil zen Saint Pierren. Ziburuko Dominique Etchepare eta Margu rite St. Martin ziren bere gurasoak. Bere papere-tatik jakin genuen, 1846ko abenduaren 21an zerbitzari eta sukaldari zela St. Pierren. Bera hil eta gero inork ez zituen erreklamatu bere ondasunak, horregatixe geratu ziren St. Pierreko artxiboetan.

Gutunak bere familia artekoek bidalitakoak dira eta guztira 17 fotokopiatu genituen. Ez dakigu, gaur egun gutun horiek existitzen ote diren, 1992ko apirilean artxiboak erre egin baitziren, %20 soilik, errekuera gai geratu zelarik². Marinel horren dossierrean beste gutun asko zeuden, baina euskaraz idatzirik zeudenak bakarrik, kopiatu genituen, salbuespen batekin, frantsesez idatzitako bat ere kopiatu genuen, non esaten baitzieten mesedez ez euskaraz idazteko gehiago.

1

Urrugnan egu ia le 2 avril 1844

Etchepare fis

escribatzen darozquiat bi lerro hauc/ adizerat emateco osasunas ungui/ garella gu iac,
Tiribarren Tipia/ oraiño estuc chutic gan asqui/ puliqui den arren/

Gaineracoan estut deus berri conda/ datequenic emen, hic arta i an/ duquena alhar-
gundu  quian/  eina baita Madame arrabit/ hor bezala emen ere, jaz dembora tristiciac
eguin tic aguitz sasoinenzat/ Gaineracoan erre ibitu guindican/ hire 2 letrac baiñan hic
marquatu/ bacallabic ez eta hire dirururic / Gargoro Jaquintzun aiz hire/ procura ionea
bear dela,/ gauzac eguin bear litezque ahal/ balitz ungui eta Cronprenitzeco guisan.

erran bear diot mutilli es tuela/ Mariane Dargaignaratzec haren/ partes deusic erre ibitu
bazaquela/ haren fiador jarria  ela,/  erbitzu errendatzen denian bear/ da orhoitu nori
den obliga ione/ bethi erranen diozu gure partes / igortzen darosquitzu Mariana etche-
coac/ 3 galzardi pare, eta emen guelditu/ cen athorra, baldin desiratzen/ balin baduzu
guehiago coloresco edo/ churi gastiatuco duc Dargaignaratzequin/ bi ay anayac i anen
tut bat ondoco/ eta asqui duc igortzia folaren eta escu muturraren largotasuna ari/
(egi)tian lettran,

Yaquinen dugu chehetasuna dirua artzen/denian eta gastiatuco garbitasuna guero

1. Nire eskerrik beroenak Rodrigue Girardineri, St. Pierre et Miquelon, gutun hauen berri eman zidalako.

2. Nova Scotiako "Geomarine Associates LTD." delakoren lehendariak, 1992ko apirilaren 24ean laguntza eske jo zuen Canadako zenbait erakunderengana, horrela zioen: "I gather Les Archives de Saint-Pierre et Miquelon have very recently suffered a disastrous fire and only 20% of the material will be recovered."

(or)hoit çaithe bethi cure gastetasunas/ esçarela capable içanen denbora guçietan/ cerbaiten eguiteco ondeño bear du/ presunac enseatu guero atçemateco çerbait/ estatu gabeco guiçonac gauza guti/ balio dic ortaracotz bear da içan ainitz çuhur, baduc moyana nahi/ baduc eguin governa bethi/ arrebata arras ungui duc osasunas eta content/ bere maigorriequin Jadan parebat/ eguin dic çidarrestaturic pulitac/ usten haut aldi huntacotz hireberien/ esperantzan plaçer duquen arte hire matanta fidel bici deiño

Marie Josephe Besnard

atxoa hil içan duc le 9 N^{obre}/ eta semia escondu le 24 Janvier/ muturr gorrien aispaequin/

Jannemari Guiy hil içan da eg(un)/ hautan miserabilia gasteric/ felix Dorraldeguiy esposatu da/ avec Mlle Goyenech/ Caharrenarequin le 22 Nbre 1844.

2

Urrugnan eguiña le 2 Mars 1845

ene Illoba Maitia

escribatzen darosquitut bi lerro hauc/ Curi aditzerat emateco gure ossassunas arras/ ungui garela Jaincoari esquer guciac presentian/ desirutzen guinducque handisqui prèsenteco letra/ hunec ata Cautzia Çuj hemengo familia guçiac/ çure ahaidetan ungui dire salbo cure matanta partitu/ direla erran dutes arrebata içatuda bestan haurten/ amitchi canpuan atzeman du, aita içatu çaike/ icusten haurten 3 aldiz behin Charles Carnier equin,/ mutil arribatu çitzaicun haurten daquisuna/ 2 urtheren bouruan, marcatu Cinduen/ horren 10 liberac ethorri çirela guibelat, galdetu içan/ diogu eta es omen tu erreçibitu Berac,/ othoi bear diosu içanaraçi presuna bear batentzat/ esda guti amari igortzeco cituen dudaric es da/ galdegin içan tu iya erreçibitu guintuen/ erran diogu ezets, //

nola guero icussi baitugu cure letran guibelat/ ethori çirela othoi arthuco dusu pena/ içanarasteco posible bada. //

aurthen terrible sartze gaichtoa içan du/ Dualde Capitaiña, Bayonaco barran etzitu/ omen dute guçiec, diote haurten Çure/ Capitain Chaarra eldudela orrat, Bear bada/ icusico dusu, bichintcho 3em eguin darocu bisita/ Aristeguirat ungui estonitu baiquinen eta estimatu Jaunaren atentzionen denbora berian/ Cure berriac eman çaosquigon chequi Cer seguidetua/ çaren ungui atzeguin dugu parte ortas/ ungui governa çaithe guissa hortan eta/ içan chuur gausa suerte guçien gainian/ menayatu den presuna ainitz aguitendu/ guisa ortan Conpontzen baçare Çerbait eguinendusu/ Doyanbehete astian erran dudan beçala ethortzen/ ballin bada ungui eguinen ^{diosu} bisita baten eguitia/ Mereçi du curetzat duen artas erran Çaçocun/ etseçaquela hobequi plaser nion Çu eguin caituen baiña/ Mutillen Contus igortzen dausquitzugu Cure/ effetuac çeinac baitire 4 athorra coloresco/ 4 galzardi pare 2 tricota lana liburuac 6/ 2 athorra eta 2 galzardi trusatube pare trusatube paperian/ bertze 2 athorra eta 2 galzardi pare eta 2 tricota/ foullar berri batian orrec adresa gainian,/ liburuac berac paqueta batian,/ ola despeituac dire etchetic, guero esdaquigu/ gardetan nola utzico tusten, //

Cureganic artuac diren guçiac dire Goyetchen ganic/ Comesarioaren ganic ...100f

..... 33,, 10 c
 Guçis eldu baita..... 133,, 10 c
 Cureganat egorri direnec ekuartzendute 113, ^{oo}/
 arrasta artzeco 20,,106

ortaric quen erran çinduen becala enetzat bacalau erosteco 10,, / arrasta beris arreo
10..10y orra ustes Contuac cheequi/

finitzen dut cure errepustaren/ espantzan plaçer duzun arte/

Marie Josephe Besnard

Gure haurra galdu içan dugu le 31 juillet 1844/ oroitzapena guçien partes othoi/

Le 2d fevrier aita içatu çıçaitqun partiyadako/ bisitan eta arrebaren gonbidatzen igande-
cotz/bascaitarat gana dugu beras goiçian,//

aitaren errnac iduridu passayan heldu dela horrat eta elduden urthian hor guelditzeco./
Çeorrec hobequi yaquinen tutzu guçiac,/

Dargaignaratz aribatu cen à Marseille/ eta diote berris Martiniquarat doala berris./

atzo hil içan da Mme Larreguy Donibanen eta eraman dute biriturat enterratzeco/

igortzen tut athorren santillonac letraren barnian/ icusteco nolacuac diren bacoçhetic
bia/ galzardiac igual colore bacoçhetic 2 pare/ oiec ola ungui badire guidatuco çare ain-
tzinat/ guisa hortan.

3

Urrugne le 12 avril 1846

etchepare fils

escribatzen darosquitut/ bi lerro hauc, nola leenago/ eçin igorri baithitugu effetu/
oriec Çeinac baitire 4 athorra/ 2 galxardi lena pare çintura bat/ espagna tollossatic eto-
rria/ oraiño preçioa estaquigu,/ eldu dire Doyanberequin guc uste/ baiño lasterrago
pres... ai nais/ aurten baguiñouen berria franco/ marjanari 2 anaya escotzen çaisco/
candelacoa etheco andregaiya equin/ Capitaiña labastaen alaba gastena/ ortaco lan
handiac çiren aistegin/ efetu oitan diren esscasac igorrico/ tutzu lettran, elduden urt-
hian/ asti abia içanen da aguian// estu çuc uste dusun beçain errech/ gauça oien pasa-
tzia batetic unat/ bertzetic bayonarat// lehen baguinduen mutilen/ erresurtxa bainan orai
es/ esagutzen esten jendetan/ esda posible fidatzia asco puisques/ naiago guinduce
hor norbait/ cargatzen baçindu presuna segura/ dena, marquatuco dusu erçibitua//
Contuac igorrico tugu leen/ comoitacion aitari bacen çerbait/ orroitzapen baiñan esta
denbora asqui, icusten curiac ere esdirela guçiac hor,/

usten çaitut haldi huntacots/ gure erespetuac bientzat/

mari Joseph Besnard

çortzi orenetan partitzen nais çure paquetaequin Donibanerat arratxean

4

Urrugne le 2 Mars 1845

Laagun maitia bilero eguiten tiat/ hiri ene axeguinen marçaxeco aditu diat ungui/
plaçatua haiçela eta osasuna dukela hire biletra/ içatu tiat erraten nauquela 3 libera
erreçibituco/ tudala eguin tiat eta erraten ninduken igorxeco/ 100 çigarro puru çiqui
Igorxen tiat muilequin/ 4 paperretan bacoixian 25 yaquin naico diat/ eia erreçibituco tus-
ken osoric gastigatuconauc,/ comoitacion duquenian; gaineratecoan erraiten nindu-/ quen
hemengo beriac çeehiago emaiteco esduc/ hemen çehequi emaiteco beriric migeria

eta/ elcar eçin icussia baiçic; hemengo beriac/ biçi garenac ossasunarequin caussixen gaituc baxubec/ flacosco icana gatic; ni ganden udan egotu nauc/ llabete bat çangotic mines bainan orai/ ossasunadia Jaincoari esquerrac degiraxen niequec hic/ ere hala içaitia; erremegiaxen hausquit 3 f/ geldixen nauc hic placer placerduquen arte hire cerbixari

Ignace Techeverry

5

Ciboure le 25 Avril 1847

Ene illoba Maitea

.....

Mari Callant Vve Carmier

Lameurec nahi luque hits bat eman letra huntan/ acordatcen diat.

5bis

Ene lagun Maitia

Osoqui estonituba nauc hire ichit tasun gaisqui/ adituba eta hire ingrattasun esantsiyatubas/ eguiyasqui frogaric clarenes ene ide eta pentsatceco/ menerac hetas trunpatuba ^{nauc} nitas denas becinbatian/ hagnits pena sentitcen dudan haren hire Matanta/ hiretçat urtudena batere sobraric errangabe/ eta hic hunentcat duquen amodiyo escasa pentsaahal/ deçaqueq estuquela es gero orai brillatcen baduc/ ere bethi ehinsella hola brillatus etorrico here Matan/ ta den besan charmanta isan es balits Ume hots eta oroitcapen gabeco bat hais Jaincoac olaco seguida/ eman hau hire Yenden socorritçeco eta edunduc/ trufatçen hacela probedyentciaren arranyubec/ eta bisquitartian Jaincoaren legues sorosqui hais/ obligatuba. Usten haut hemen bertçe asco gausacoran/ nahiyac bainan esparantça diat icanen duquearto/ seriyas eta handi bat hire Matantes

Besarcacen haut

Jean Pierre Lameur

6

Fait a Cibure le 3 Mars 1845

Ene yloba Maitea

escribasen dausquisut bi lero hauc/ suri ene eta ene haur gachoen berriyen/ ossasuna dugu Jaincoari esquer ganeracoan/ probedyensiyac beharco nau urruçari/ erresibitu nuben sure letra eta suc egorri/ puscac ha^rrensat den gausaric chumena/ fagore da malurusac direlacos beras ene/ yloba Maitea desirascen dausut ossasuna/ eta issan Caite guison galant es gare/ betico mundu huntan manera gusiyes behar/ dugu beras seriyosqui pensatu escriba nau berse haldiyan asqueneco aldiyan baina/ cheequiyago sure berri...../huntan acabasen dut besarcasen/ caitudalaric bhosaren herditic naiselaric/ sure Matanta tonbarano

Sure Carmix

Madame mury garat/ Ezcribatcen dainat by/ lerro ene berien hiry/ emaiteco ossa-souna on/ batian causitcen naun/ desiratcen dinat ene/ bihotz gouciez hy erre hala causitsiaz hiri/ fiamilia gousiarequin/ errecibitu ditinat hic/ igorry 15 liberaz/ kaisorrequin eta hire/ complimendou edera/ erre bay errecibitou/ dinat hiri complimenda/ ederra erran doudala/ 80 hoy libera hartu/ oussy ditoudala/ St pierretan,/ bay erran dinat eta/ hic, erre clereago eguinen/ houben, nyry erre 40/ liberen igortsia 3 ourthez/ cerbitsatou ondouban,/ es, soury oray erre behariz/ aberastou haiz, edo/ ezcoubetan outsa jarry/ ez doun eran behar/ aberastou haicela ez hiceno/ capable nerre 40 libera/ igortceco ez doun baderen/ erranen hor sorac/ outsiren ethory naicela/ phassaia pagatou dinat/ eta sorricez// outsy eta hartsiac bay/ eta nyry ez egor/ etchepareren, complimendua/ ezcondadela nahy/ badou bere salbayarequi/ Marthinen alaberiquin,/ egon den bezala halbaiz/ ezagoutou gabe ezcondoudela/ lehen bay lehen niz, ez ezcondou nahiz nagola/ equin, gabe eta houra/ dagola nihorc ez nahiz/ milla goraintsy catalin/ eta erremesiatcen dudala haren borondate ona ene/ alderat eia ouztesoula/ ene galdia egorri eta nic/ dezohoratsia edo ene/ phazayacerem paga/ bat douc. Cery ez//soupon merchi gabe/ igortcen dinat 2/ moceinez bat hiretsat/ eta bertsia matanta/ mary haurarentsat ene/ orhoitsapena milla/ goraintsi matantary eta ossabary aiquicen/ ez dousoube izeinen/ dezohoreric ny St/ Pieretan ethoriric/ souben adisquyde/ fidela//

Marya Santouly

ene adisqueide Dominique

errecivitu nouen cure 1851 co letra eta/ cuc erran vecala nahi nuben cure alabari/ etchia erremetitu eta estu çatu borondateric/ mandatuba bederen harçeco ere eta Martin/ ondicola da cure etchian 1849 an uriaren 5 an sartuba eta cor ditu 77 libera eta cein borcha/ citeque pagarastera çure procuranxa bat/ gabe contribucioneac ere neronec pagatu ditut esta çoric 10 libera baicic es dut lataric chaindatu ceren estalquia ungui baitu. *otoisten çaitut ematias* confidenxia/ duçun bati cobraceco escuba

cure cerbixari Manuel Sanzberro

Hamazazpietatik zortzi aukeratu ditugu, lau Urruñan idatziak, hiru Ziburun eta zortzigarrena Baionan. Gutunak urtean behin idazten zizkiotela dirudi. Kontuan hartu behar dugu abenduan hasi eta oraindik maiatzean jelaz inguraturik aurkitzen direla paraje haiek alde batetik, eta bestetik, arrantzaleak apirilaren azken aldean abiatzen zirela Ternuako bankueta-
ra, sei hilabetetako. Badirudi bada, ez zegoela gutunak jasotzeko aukera haundirik. Gutun horietako bat, azkena hain zuzen bere aitari, Dominiqueri zuzendua da eta gaia guztiz desberdina du.

Denak, gutun klasikoaren itxura gordetzen badute ere, ez dute modu berdinean adierazia data eta agurra. Marie Josephe Besnard bere izebak -"matanta" berak dioen bezala- 1844 eta 1845eko gutunak "*Urrugnan eguiña le 2 avril 1844*" eta estruktura bera "*Urrugnan eguiña le 2 Mars 1845*" erabiltzen du. Beraz, formula nahasi bat erdi euskara erdi frantsesa erabiltzen du guk zenbakia 1 eta 2 emandako kartetan. Hirugarrenean aldiz formula erabat frantsesez ematen du Urrugne le 12 avril 1846. Gainontzeko 4, 5bis, 6 eta 7 gutunek data

erabat frantsesez dute: “*Fait a Ciboure le..., Bayonne le...*” etab... Zortzigarrenean aldiz, bere aitari zuzendutakoan, alegia, data erabat euskaraz dago: “*cibourun marchoarean 6 6an 1853 an*”.

Agurrari dagokionez formula ugariak erabili zituzten:

“*usten haut huntacotz hireberien esperantzan plaçer duquen arte hire matanta fidel bici deiño*”

“*finitzen dut cure erreputaren espantzan plaçer duzun arte*”

“*usten çaitut haldi huntacots gure erespetuac bientzat*”

“*hic placerduquen arte hire cerbixari*”

“*Besarcacsen haut*”

“*huntan acabasen dut besarcasen caitudalaricbhosaren herditic naiselatic sure Matanta tonbarano*”

“*souben adisquyde fidela*”

“*cure cerbixari*”

Gutunak lapurtera kolokialean idatzirik daude, lehengo eta behin ortografiari buruz hitz bi: frantsesaren ortografiaren ordaina zen euskara garai hartan, ezta bada, harritzekoa idazteko era guztiak aurkitzea gutun hauetan.

/tz/ tc; s; x; tç eta tz hizkiz agertu ohi dira adieraziak gutunetan.

/ç/ zedila gehienetan ez dute adierazten eta irakurketa nekeza bihurtzen da.

/q/ erabiltzen dute, bokalez jarraitua hala ez.

/v/ gutun batean bakarrik agertzen da.(errecivitu)

/u/ adierazteko *u* zein *ou* erabili ohi dute.

/p/ eta /b/ aurretik beti *m* jarri ohi dute.

/h/ ez dago beti bere lekuan eta kasu askotan falta da.

/g/ atzetik *u*; erabiltzen dute. Frantsesaren antzeko balioa ere, ematen diote (migeria)

/r/ frantsesaren ahoskatzea nahasia dutela argi dago ez baitute bereizten dardarkari anitza eta simplea askotan, eb.: lehenengo kasuan: beriz, aribatu, erespetuak, lero, beriak, beririk, berien, edera, idazten dute; bigarrean berriz: erre (ere adierazteko), nerre (nire adierazteko) etab...

/x/ eta /tx/ordez *ch* eta *tch* erabiltzen dute.

/ss/ s sinplearen orde.

/ñ/ eta /gn/ bi moduak erabiltzen dituzte.

Ahalera aditzetan /k/ agertzen da batzutan.

Fonetismo ugari agertzen da, *yod* eta *wau* erdi kontsonanteak maiz agertzen dira, hala nola: anayak, eskubetan, berriyen, probediensiyak, guziyez, seriyoski, aldiyan, xeekiyago, egiyaski, zubetaz, esantsiyatubaz, ordubetan, ispiritubaren, amodiyoak, nuben.

Orokorrean, hots arteko sandiak, batez ere /z/ ren ondorengoak, askotan bete dira, esate baterako: *eztuk, egin tik, ez tuela; badira baita ere, beste modutakoak, adibidez: baitire...*

Deklinabidea:

Espero zitekeen bezala adlatiboaren eta genitiboaren erabilera berezkoa agertzen da gutunetan zehar. Horrela, *Baionarat, gibelat, bisita baten egitea, arrebaren gonbidatzen igandekotz bazkaitarat, Martinicarat, aintzinat, etab...*

Ergatiboaren falta ere somatu dugu oso gutxitan baldin bada ere, bi adibide hauek argiak dira:

sartze gaiztoa izan du Dualde Kapitaiña (k)
manaiatua den presuna (k) ainitz egiten du

Aditza:

Erraz aurki ditzakegu lapurteratztat jotzen diren aditz formak hala nola: *escribatzen darozkiat, darozkitzut, eztuk gan, estuk konda datekenik, etzarella kapable izanen, plazer duken arte, izatu zaiku, egin daroku, eman zauzkigun, eginen duzu, erran zaukun, igortzen dauzkitzugu, jakinen tutzu, ezkontzen zaizko, nahiago ginduke, egotu nauk, desiratzen niekek, izaitia, plazer duken arte, edun duk, desiratzen dauzut, eskribatzen dainat, errezipitu ditinat, eginen hu(b)en, ez dun erranen, eztu izatu, direlako...*

Han hemenka beste euskalkietan gertatu ohi den bezala aditz erabilera ez zuzenak ere topatu ditugu: *erraten naukela, erraiten ninduken, eskriba nasu...*

Hitanoa:

Gutun batzutan hitanoa erabiltzen da, beste batzutan berriz ez. Oso bitxia deritzogu bere izebak, matantak, idatzitako lehenengo eskutitzean hika idaztea: “*darozkiat, eztuk, hik, denbora tristiak egin tik, errezipitu gintikan hire 2 letrak*” etab., hikako adizki eta izenordeak agertzen baitira; eta hurrengo gutunetan berriz.: “*darozkitzut, zuri, zure matanta, dakizuna, othoi behar diozu, ikusiko duzu*” etab. zuka egitea, Bere lagunek hika idazten diote: “*bi lerro egitentiat, hiri, aditu diat, hire bi letra izatu tia!*” esate baterako Ignace Techeverryren gutunean aurki daitezke: eta “*estonituba nauk, hire itxitasun, hire matanta hiretzat, dezakek*”, Jean Pierre Lameuren gutunean. Bere beste izebek zuka egiten diote. Marya Santoulyren gutuna hitanoa erabiliz, beste emakume bati zuzendua dago, baina bertan Etchepare agertzen da bere konplimendua ez baitu onartzen. Azkeneko gutuna Dominiqueri zuzendua zuka idatzia dago.

Sintaxia:

Alde batetik erlatiboaren erabilera berezia aurki dezakegu: zeinak bait... eta bestetik deklinabidearekin lotutako forma bereziak:

Zerbaiten egiteko,
arrebaren gonbidatzen igandekotz bazkaitarat,
zeinak baitire 4 atorra kolorezko

erdarakadak joskeran:

*atxoa hil içan duc le 9 N^{obr}
Dorraldegi esposatu da avec Mlle Goienetx...
Dargainaratz arribatu zen à Marseille...
ezta posible fidatzia asko puisques...*

Hiztegia:

Atal honi buruz bi zerrendatan sailkatu dugu hiztegia. Alde batetik lapurterari dagozkio-
nak eman ditugu eta frantsesetik mailegatutakoak bestetik.

Lapurtera:	Maileguak:	
aguitz	adresa	socorritçeco
ainitz	atenzione	terribletricota
aintzinat,	brillatcen	trunpatuba
amitchi	capable	
arras	çintura bat	
asqui	clereago	
atçemateco	comoitatan	
bacoçhetic	complimenda	
ballin/ balin bada	conprenitzeco	
barnian	content	
bertçe	contribucioneac	
besta	effetuac	
bichintcho	enseatu	
bisquitartean	enterratzeco	
caussixen	errecibitu	
cheetasuna	erremegiaxen (erremesiatzen? merci esaten)	
chume	erremetitu	
chutic	erresurtxa	
çortzi orenetan	estonitu	
deusic	fiador	
emaiteco	foullar	
enetzat	galzardi trusatube	
erran	guisan	
gana dugu	ide	
gastiatuco	largotasuna	
guibelat	lena (artilla)	
guti	letrac (gutunak)	
hagnits	malurusa	
hetas	matanta	
nihorc	moyana	
ondeiño	partitu	
orai	phassaia	
oraiño	plaçer	
ortaracotz	probediyentcia	
othoi bear diosu	procuraçionea	
puliqui	puisques	
tipia	salbayarequi	
ungui	santillonac,	

GUTUNEN GAIA

Lehenbiziko hiru gutunetan, bere izeba Marie Josephe Besnardek idatzitakoetan, alegia, herriko istorioen berri ematen diote karta amaitu eta gero, heriotzak, ezkontzak etab. Gutun berean familia nola aurkitzen den esateaz gain bidalitakoaren zerrenda zehatza ematen diote. Segur aski garai hartan ere, gauzak desagertzen ziren postetatik. Lehenengo gutunean: *hiru galtzerdi pare*, eta bertan lagatako *athorra*, bidaliko dizkiotela horrela nahi izanez gero, bigarrenean zehatzagoa eta luzeagoa da zerrenda: *lau atorra kolorezko, lau galtzerdi pare, bi trikota lana, liburuak sei, bi atorra eta bi galtzerdi trusatube, pare trusatua paperian, bertze bi atorra eta bi galtzerdi pare eta bi trikota, fular berri batean*. Hirugarrenean *lau atorra, bi galtzerdi lena pare* eta *zintura bat espagna tolossatic etorria* bidaltzen dizkiote. Bigarren gutunean gauzen prezioak agertzen dira gainera, bai eta berak bidalitako dirua ere.

Izbek akordatua zuen bezala dirua gordetzen du, berak dioenez "*bakalau*" erosteko. Bere lehengo gutunean berriz, "*bakallabik*" dio. Oso bitxia iruditzen zaigu hitz honen aldakia.

Gutunen amaieretan horrelako kontseilu antzeko batzuk egiten dizkiote gizon ona izan dadin.

Laugarren gutuna bere lagun batek idatzia da eta honek ere zerbait bidaltzen dio eremu latz eta izoztu hartan zegoenari: berak eskatutako zigarro puruak bidaltzen dizkio eta bide batez bere osasunaren berri ematen ere.

Bosgarren gutunaren bigarren zatia eman dugu hemen. Arrantzalearen beste lagun batek idazten dio bere matantak bidaliko dion gutunarekin batera eta errieta egiten dio bere matantari idazten ez diolako. Gutun gehienetan "moralina" antzeko zerbait agertzen da.

Seigarren gutuna bere beste izeba batek idazten dio eta eskerrak ematen dizkio bidalitako diruagatik eta honek ere horrelako moral gomendio batzuk ematen dizkio.

Zazpigarren gutuna, emakume bati zuzendua dagoela dirudi, baina, testua irakurtzean badirudi emakume horren bitartez kunplimendu batzuk heldu zaizkiola gure arrantzalearen partez: "...*niri ez egor Etxepareren konplimendua, ezkonda dela nahi badu bere salbaiareki, Martinen alabarekin, egon den bezala...*" Badirudi gainera Maria Santuli emakume hau, St. Pierren izana zela "...*ez duzube izeinen desohorerik ni St Pieretan etorririk...*" ongi ezagutu bide zuen bada, gure arrantzalea.

Azkeneko gutunak Dominikeri zuzendua, aitari, alegia, gai oso desberdin bat du. Bere lagunak Ziburuko etxea bere alabari eman behar ziola dirudi eta berak ez du ezer jakin nahi eta bitartean alokatu du. Bukaera aldian teilatuaren konponketaren gora behera batzuk azaltzen dizkio.

BIBLIOGRAFIA

AZKUE, R.M^o de: *Diccionario Vasco-Español*, faksimile Bilbao 1989 (Bilbao 1905).

CAMPION, Arturo: *Gramatica Bascongada*, Tolosa 1884.

LAFITTE, Pierre: *Grammaire Basque*, faksimile Donostia 1979 (1944).

LAFON, René: *Le système du verbe Basque au XVIe siècle*, faksimile Donostia 1980 (1943).

LHANDE, Pierre: *Dictionnaire Basque-Français*, Paris 1926.

MICHELENA, Luis: *Orotariko Euskal Hiztegia*, Bilbo 1987-1995.

SARASOLA, Ibon: *Hauta-Lanerako Euskal Hiztegia*, Donostia 1984-1995.

URKIZU, Patrizio: *Pierre D'Urteren Hiztegia, Londres 1715*, Donostia, 1989.